
Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sobota, 30. avgust 2014

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1

Ocenjevalna shema za komentar besedila (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
1–5	Komentar je fragmentaren in večinoma nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja besedila. Očitno je, da kandidat dela ne pozna. Prav tako gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za celovit komentar.
6–10	Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, razumevanje izbranega dela je omejeno, razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je še veliko nerelevantnosti. Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.
11–13	Zadostno
	Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume, vendar na nizki ravni, saj je njegovo poznavanje dela zelo površno. Čeprav je še veliko nerelevantnosti, se odgovor deloma nanaša na dani odlomek; deloma je lahko tudi parafraza odlomka. Vpeljano je nekaj ustreznih pojmov, vendar brez analize. Odgovor je pogosto preprost opis filozofskega problema iz odlomka ali morda celo preprosta obnova celotnega dela. Če kandidat poskuša z argumentacijo, je ta bolj opisna. Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.
14–16	Dobro, a omejeno
	Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo tudi razume. Naloga ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi; odgovor je večinoma relevanten, toda opisi in razlage so še slabo razviti; kandidat poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila. Kandidat delo dobro pozna in dobro predstavi vsebino, ki se navezuje na odlomek.
17–19	Prav dobro, a z manjšimi pomanjkljivostmi
	Kandidat obravnava delo v celoti pozna in razume, filozofski problem iz odlomka umesti v kontekst dela; razlaga in argumentacija sta jasna in razumljiva, temeljni pojmi so opredeljeni. Kandidat pozna celotno delo, razume bistvene filozofske probleme, ki jih delo, zlasti pa navedeni odlomek odpira, in ga tudi razlaga v tem okviru. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so mogoče napake v izpeljavi ali nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to bolj obrobne pomanjkljivosti. Kandidat delo zelo dobro pozna ter zna dobro razložiti in razčleniti temeljne probleme odlomka in dela.
20–22	V glavnem odlično
	Dober odgovor z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno črto razlage in argumentacije, upošteva (vsaj implicitno) tudi drugačne poglede. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim delom in ga komentira s pojmovnim aparatom, ki je v besedilu razvit. Vstopa v dialog z avtorjem dela ter razvija in utemeljuje tudi svoja stališča. Avtorja lahko obravnava tudi širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto. Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito obravnava vse vidike danega odlomka in ponekod celo vstopa v dialog z avtorjem.

Dodatna navodila za komentar besedila

(Gre samo za okvirna navodila, za pravično ocenjevanje pa je nujno, da ocenjevalci vnaprej obnovijo svoje poznavanje nadrobnosti besedila, saj je prav to bistvena odlika ene vrste komentarjev.)

Naloga	
1	<p>Platon: Država</p> <p>Po Platonovem mnenju državo upravičeno vodijo samo tisti posamezniki, ki imajo spoznanje resnično bivajočega, to je idej in predvsem ideje dobrega. Tovrstno spoznanje lahko pridobijo samo, če imajo primerne značajske lastnosti ter če so se sistematično in pravilno izobrazili. Bodisi neustrezen značaj bodisi neprimerno izobraževanje in vzgoja vodita v neurejeno dušo ter nedelujočo državo.</p>

Naloga	
2	<p>Aristotel: Nikomahova etika</p> <p>Odlomek govori o želji, ki je po Aristotelovem mnenju gibalno vsake dejavnosti. Problem želje pa vidi v tem, da predmet želje ni vedno nujno resnično dobro, temveč je lahko tudi zgolj navidezno dobro. Zato Aristotel uči, da je željo vedno treba premisliti, pri tem pa človeku pomaga razumska vrлина pametnost, ki je vrлина ocenjevalnega dela razumskega dela duše. Spoznanje, kaj je resnično dobro, pa omogoči človeku pravilno odločitev, ki je počelo dobrega dejanja. Od tod Aristotelova trditev, da je odločitev premišljeno hotenje.</p>

Naloga	
3	<p>Descartes: Meditacije</p> <p>Gre za kozmološko dokazovanje bivanja Boga. Descartes pri tem predpostavi, prvič, obstoj idej, ki vsebinsko izražajo različne ontološke ravni stvarnosti (v Descartesovem jeziku različne popolnosti), in drugič, načelo, po katerem je vzrok za vsebino neke ravni stvarnosti lahko edino nekaj, kar je samo vsaj toliko popolno, kolikor je v ideji izražene popolnosti. Ker se Descartes zaveda ideje absolutne popolnosti (vsote vseh popolnosti), sam pa je nepopoln (vsaj zato, ker dvomi), mora biti vzrok te ideje absolutna popolnost sama, se pravi, Bog.</p>

Naloga	
4	<p>Nietzsche: H genealogiji morale</p> <p>Slaba vest je povezana z družbenim življenjem v prvih državah, ko so večini prebivalstva po Nietzscheju vladali okrutni in močni vladarji, ki so z okrutnim nasiljem pokorili ljudi in jih naučili upoštevati družbena pravila. Nasilje ni dovolilo, da bi se volja do moči – instinkt svobode – izražala navzven, ampak se je obrnila navznoter. Prav ta obrat instinktov svobode, ki jim je državna organizacija z uporabo kazni preprečevala udejanjenje navzven, je izvor slabe vesti. Če je po eni strani za Nietzscheja to stanje začetek najstrašnejše bolezni človeštva, je po drugi strani v spone družbenosti ujet človek-žival, ki ima proti sebi obrnjene vse svoje instinkte, humus, na katerem lahko zraste nov smisel: nadčlovek, zato pravi, da je slaba vest lahko bolezen le toliko, kolikor je to nosečnost. Slaba vest, ki je na začetku neznosno boleča, vendar ne negativna, postane najstrašnejša bolezen, ko se v krščanstvu poglubi v krivdo in greh.</p>

IZPITNA POLA 2

Ocenjevalna shema za esej (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
1–5	Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Skorajda nikjer ni mogoče opaziti seznanjenosti s filozofsko problematiko.
6–10	V odgovoru še vedno prevladuje fragmentarnost, če pa že ima zaokroženo zgradbo, je ta le delna in polna miselnih preskokov. Razumevanje danega problema je zelo omejeno. Razvitih je sicer nekaj relevantnih poudarkov, vendar so obrobni. Odgovor je nejasen in pretežno nerelevanten. Temelji na opisih, morebitni argumenti so le nakazani in nerazviti. Kandidatovo poznavanje filozofskih problemov je skromno, fragmentarno in zelo omejeno. Skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so nenatančne in večkrat napačne. Pri odgovoru gre torej največkrat zgolj za obnavljanje drobcev najbolj elementarne šolske snovi ter ponavljanje enega in istega.
11–13	Zadostno
	Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadovoljivo obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključnost), vendar sta uvod in zaključek slabo razdelana. Nekatere izpeljave in utemeljitve so že lahko jasne, pogosto pa je odgovor težko razumljiv, tudi zaradi preskokov v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, toda odgovor se že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, vendar jih ne razčleni. Naloga je večinoma opisna, kadar pa kandidat argumentira, je utemeljitev skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže samo osnovno seznanjenost s filozofsko problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve. Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima najmanj 600 besed, esejistična zgradba je s formalnega vidika dobra; uvod razloži problem in sklep je vsaj praviloma izpeljan iz naloge. Zgradba odlomkov je zvečine dobra. Ponekod so še preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno filozofsko terminologijo, ki je večinoma relevantna za obravnavani problem. Vendar so pojmi pogosto preprosto sprejeti kot samoumevni, njihova analiza je bolj obrobna, prav tako je v zametkih že mogoče zaznati povezovanje ustreznih pojmov. Kandidat opis in razlago dopolnjuje z argumenti, vendar so "šolski" in predvidljivi, lahko so tudi zgolj opis znanih argumentov. Kandidat predstavi več pogledov, vendar pa protiargumentov še ni ali so zgolj nakazani. Je pa opaziti poskus analize nekaterih pojmov in podmen vprašanja ter prav tako zametke logičnega povezovanja pojmov, iskanja utemeljenih rešitev problemov in vrednotenja nekaterih posledic rešitev. Esej izraža solidno splošno seznanjenost z ustrežno filozofsko problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar argumentacija in analiza pojmov še nista v ospredju.

17–19	Prav dobro, a opazne pomanjkljivosti
	<p>Esejistična zgradba je s formalnega in večinoma tudi vsebinskega vidika dobra. Uvod in zaključek sta jasna, jedrnata in relevantna, izpeljave in utemeljitve so skladne in razumljive, posamični odlomki so največkrat smiselno zaokrožene celote in so pogosto med seboj dobro povezani. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume in to razumevanje dobro izrazi skozi celotno strukturo eseja. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema. Nekaj vpeljanih pojmov se kaže kot filozofsko problematičnih, večkrat je mogoče zaslediti njihovo analizo in vzpostavljanje logičnih zvez med njimi. Nasploh v eseju že prevladuje argumentacija pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in je posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa ponekod niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni, nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna.</p> <p>Iz odgovora je razvidna zelo dobra splošna seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Vendar se kandidat že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.</p>
20–22	Zvečine odlično
	<p>Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno linijo argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma njegovo rešitvijo. Izpeljave in utemeljitve so skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih stopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, kar je že plod samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta ustrezna.</p> <p>Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.</p>

Dodatna navodila za esej

(Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko tudi čisto drugačen esej, če je le povezan z naslovom.)

Vprašanje stvarnosti

Naloga	
1	Razpravljajte o trditvi: Stvarnost je, kar doživljamo, to pa je tudi vse, saj se za zavestnim izkustvom ne skriva noben globlji temelj stvarnosti.
	Tradicionalno je filozofija ločila bistvo in pojav, tako da se je za pojavi v naši zavesti skrivalo bistvo, največkrat opredeljeno kot substance. Lahko pa, da za pojavi ni ničesar in je vse, kar je, le gledališče v našem duhu.

Naloga	
2	Razpravljajte o trditvi: Avtentično življenje je mogoče le, če smo popolnoma svobodni, vsaka omejitev naše svobode je tudi omejevanje avtentičnosti našega življenja.
	Avtentično življenje pomeni živeti v skladu s samim sabo. Če nas pri tem omejujejo, je tudi avtentičnost našega življenja omejena. Toda ali smo res lahko popolnoma neomejeni – ali ne spadajo nekatere omejitve k bistvu človekove eksistence in je potemtakem avtentično življenje tudi življenje v skladu s temi omejitvami?

Naloga	
3	Razpravljajte o trditvi: Človek ni preprosto mentalna substanca, saj vselej živi v telesu in v svetu.
	Če je človek samo duša, potem telo ne spada k bistvu človeka. Vendar pa se zdi, da je za človeka bistveno prav to, da je v telesu, saj ga šele telo zares umešča v razsežno substanco, se pravi v svet. A če to sprejmemo, se zastavi vprašanje odnosa med obema substancama, tako da morda velja, da je človek predvsem telo, misel in zavest pa sta povezana z njegovo telesno eksistenco.

Vprašanje spoznanja

Naloga	
4	Razpravljajte o trditvi: Mnenje je lahko prvi korak do vednosti, lahko pa je tudi ovira, ki nam preprečuje dostop do nje.
	Za Platona se mnenje nanaša na spremenljive, vednost pa na nespremenljive ideje, tako da je med obema korenita razlika. Pa vendar tudi pri Platonu ljudje izhajajo iz svojega čutnega izkustva in mnenj in se šele potem dvigajo do sveta idej. Kar pomeni, da je mnenje lahko opora na poti do vednosti. Seveda pa je lahko tudi ovira, zlasti takrat, ko posameznik ne spozna, da gre zgolj za mnenje in ne za vednost.

Naloga	
5	Razpravljajte o trditvi: Do spoznanja lahko pridemo le, če razum ni prazen in čuti niso slepi.
	Navadno se misli, da empiristi poudarjajo čutila, racionalisti pa razum, pa vendar že pri njih ne gre preprosto za enostransko poudarjanje enega pola. Še bolj pa vlogo obeh poudari Kant. Seveda pa je vprašanje prav v tem, kako so razum in čuti med sabo povezani.

Naloga	
6	Razpravljajte o trditvi: Znanost mora svoje trditve preveriti, filozofija pa se lahko predaja mišljenju brez vsakih omejitev.
	Naslovna trditev poveže znanost z empiričnim preverjanjem hipotez, filozofiji pa pripiše popolno svobodo spekulacije. Toda če je filozofija le spekulacija, kaj njene teze razlikuje od literature ali neobveznih sanjarij? Od kod izvira strogost filozofije, če njene teze niso podvržene empiričnemu preverjanju?

Vprašanje morale

Naloga	
7	Razpravljajte o trditvi: Na vprašanje, kaj je dobro življenje, ni enega samega odgovora, vendar to ne pomeni, da so vsi odgovori enako dobri.
	Grška filozofija je ponudila več odgovor na vprašanje, kaj je dobro življenje. Lahko se zdi, da je tudi odgovor na to vprašanje relativen, pač odvisen od družbe ali posameznika. Potemtakem so vsi odgovori enakovredni. Naslovna trditev pravi, da niso, in tako poveže antično etiko z moralnim relativizmom.

Naloga	
8	Razpravljajte o trditvi: Dobro življenje je naša dolžnost, zato si zanj moramo prizadevati, čeprav nam ne bo prineslo sreče.
	Trditev poveže opredelitev morale prek dolžnosti z vprašanjem sreče. Za Aristotela je dobro življenje tudi srečno življenje, zato bi bila zanj ta trditev nesmiselna. Za Kanta pa je dobro življenje življenje v skladu z moralnim zakonom, ne glede na to, ali nam bo prineslo srečo ali ne.

Naloga	
9	Razpravljajte o trditvi: Moralno vrednost dejanja določajo njegove posledice. Če so te dobre, potem je dobro tudi dejanje. Dobri nameni nam ne povedo ničesar o moralnosti dejanja.
	Osnovna predpostavka teleoloških etik je, da moralno vrednost dejanja določajo njegove posledice. Postavlja pa se vprašanje, kaj je »dobro« oziroma kaj so »dobre posledice«. Paleta odgovorov, ki nam jih ponujajo različne etične smeri, je široka in njihove opredelitve si lahko tudi nasprotujejo. Ta stališča pa zavrača deontološka etika, ki odklanja posledice oziroma dobro kot merilo.

Posameznik in skupnost

Naloga	
10	Razpravljajte o trditvi: V pravični družbi je soudeležnost pri vladanju sorazmerna posameznikovim zaslugam, zaradi česar je pravično, da neizobraženi ali revni nimajo volilne pravice.
	Trditev izraža meritokratsko pojmovanje pravične družbene ureditve in še posebno dostopa do politične oblasti. Zagovornik meritokracije je Platon, ki trdi, da je pravična samo tista družba, v kateri imajo oblast posamezniki s primernimi intelektualnimi sposobnostmi in znanjem. V našem času zasluge in s tem moč v družbi pogosto pripisujejo ekonomsko uspešnim posameznikom. To pomeni, da sta sporna konkretna vsebina pojma zasluge in na takšnem vsebinsko konkretiziranem pojmu utemeljen pojem pravičnosti. Poleg tega je sporno, ali moremo pojem pravičnosti omejiti na pojem zasluge.

Naloga	
11	Razpravljajte o trditvi: Državljska nepokorščina je včasih upravičena tudi v demokratični politični ureditvi.
	Gre za vprašanje, ali lahko v demokraciji sploh kdaj ravnamo nezakonito. Na prvi pogled se zdi, da ne, saj je bistvo demokracije politično odločanje, ki izhaja iz večinskega mnenja. Toda obstaja vrsta razlogov, ki navajajo k mnenju, da tudi demokratično sprejetih zakonov ni nujno zmeraj spoštovati. Denimo takrat, kadar so s sprejetimi zakoni kršene temeljne človekove pravice.

Naloga	
12	Razpravljajte o trditvi: Anarhija je edina ureditev, v kateri so ljudje svobodni.
	Anarhija res meri na svobodo, vprašanje pa je, ali je to res ureditev, pri kateri ni nobenih omejitev svobode posameznika. Zdi se, da morajo tudi v anarhistični družbi obstajati neka pravila in s tem omejitve posameznikove samovolje, razlika je le v statusu teh pravil.

Filozofija religije

Naloga	
13	Razpravljajte o trditvi: Tudi nasprotovanje veri zaradi razuma temelji na nekem verovanju in je zato pravzaprav zgolj še ena oblika verovanja.
	Trditev meri na to, da razuma samega ne moremo utemeljiti. Če veri nasprotujejo zaradi razuma, ji nasprotujemo zaradi druge vere, vere v razum. Vprašanje pa je, ali je vera v razum res vera v istem smislu kakor vera v Boga.

Naloga	
14	Razpravljajte o trditvi: Bog je transcendenten, zato ga ni mogoče ne spoznati ne dokazati.
	Če je Bog onkraj tega sveta, je za bitja, ki živijo v tem svetu, nedosegljiv in potemtakem nedostopen. Vprašanje pa je, ali med tem svetom in svetom Boga res obstaja ločnica, ki je v nobeni smeri ni mogoče preseči: ali ni onostranstvo nekako že tudi v tostranstvu.

Naloga	
15	Razpravljajte o trditvi: Neupravičeno trpljenje je dokaz, da vseljubečega Boga ni.
	Gre za pogost ugovor teističnemu pojmovanju Boga kot vsote vseh popolnosti, katere del je tudi absolutna dobrot in vseljubečnost. Eden izmed odgovorov teistov se glasi, da je trpljenje potrebno za moralno rast človeka. Vprašanje je, ali so ta in drugi odgovori teistov prepričljivi.